

בס"ד, ו' אדר התשפ"ה

סנהדרין דף ע"ט – דיני רוצח - כוונה ותוצאה בהריגה, דין קבוע, ודין רוצחים שהתערבו

שאלות:

1. דני זרק אבן על מכונית חונה, האבן פגעה בעובר אורח והרגה אותו. דני חייב מיתה?

דיני רוצח - כוונה והתראה בהריגה

המשנה שהתחילה בסוף הדף הקודם מפרטת קבוצות של מקרים שונים של רוצח מתי הוא חייב ומתי הוא פטור בתלות בכוונה שלו ובביצוע:

א. כוונה להרוג את מי שפטור עליו:

התכוון להרוג בהמה שפטור על הריגתה והרג אדם, או התכוון להרוג גוי והרג ישראל, או התכוון להרוג נפלים והרג בן קיימא – פטור.

הטעם לפטור במקרים האלה כי זו "התראת ספק", כי גם כשהתרו בו שהוא עלול להרוג את פלוני שעומד צמוד לבהמה, והוא אמר שהוא יודע שיתחייב מיתה אם יהרוג אותו, עדיין זו התראת ספק כי כוונתו לבהמה ויש סיכוי שיפגע רק בבהמה.

ב. כוונה למכה שאינה ממיתה או שהמכה הגיעה לאיבר שאינה ראויה להמית בו: למשל,

- התכוון להכות על המותניים במכה שלא יכולה להרוג, והמכה הלכה ללב ושם היא יכולה להרוג – פטור.
- התכוון להכות על הלב במכה שיכולה להרוג, והמכה הלכה למותניים שם היא לא אמורה להרוג – פטור.
- התכוון להכות גדול במכה שאין בה כדי להמית, והמכה הלכה לקטן והייתה בה כדי להמית – פטור.
- התכוון להכות קטן במכה שיש בה כדי להמית, והמכה הלכה לגדול ולא היה בה כדי להמית – פטור.

ג. כוונה למכה שיכולה להרוג ופגעה באיבר שראוי להמית והרגה: כמובן חייב.

התכוון להכות על המותניים במכה שיכולה להרוג במתניים, והמכה הלכה ללב, או שהתכוון להכות אדם גדול במכה שיכולה להרוג, והמכה הלכה לקטן.
הוא חייב במקרים האלו הוא שזו "התראת ודאי", כי בכל מקרה המכה הייתה ראויה להרוג, זה מקרה של רוצח רגיל ש'הצליח' לו.

בסוף המשנה ר' שמעון חולק על תנא קמא ואומר: שאפילו התכוון להרוג אדם אחד והרג אחר - פטור.

הגמרא מדייקת שר' שמעון חולק על הרישא של המשנה (כי אם היה חולק על הסיפא, היה פשוט צריך לומר בסוף "ר' שמעון פוטר" על המקרה הזה ולא בניסוח "אפילו התכוון").
מדברי תנא קמא ברישא משתמע שאם התכוון להרוג את פלוני והרג את אלמוני - חייב, כי זה כשהתכוון לגוי או לבהמה הוא פטור. על זה חולק ר' שמעון, והגמרא תדון במחלוקת שלהם בהמשך.

2. עקב טעות בזיהוי מירו הרג עברייין זוטר במקום את ראש הארגון. מה דינו?

מחלוקת ר' שמעון וחכמים בכוונה מדויקת להריגה

הגמרא שואלת מה הדין לדעת רבי שמעון כשאמר "אני מתכוון לאחד מהם" ולא אכפת למי, והוא יהיה מרוצה אם מי מהם ימות, האם זה נחשב כוונה. וכן מה הדין כשהתכוון להרוג את האדם שמולו, אבל חשב שזה ראובן והתברר שזה היה שמעון.

הגמרא פושטת את השאלות האלה מברייתא שמפרטת את דעת ר' שמעון: "עד שיאמר במדויק לפלוני אני מתכוון". ולכן בשני המקרים האלה הוא יהיה פטור.

מקור המחלוקת:

- ר' שמעון לומד מהמילים המיותרות "וארב לו" בפסוק "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת". שצריך כוונה מיוחדת אל הנפגע המסוים.
- חכמים בבית מדרשו של ר' ינאי אומרים שהמילים "וארב לו" לא באות למעט שצריך להתכוון דווקא אל פלוני, אלא למעט מקרה שהוא זורק אבן לתוך קבוצת אנשים שיש בה גם גויים וגם ישראלים.

3. יוסי זרק אבן לתוך קבוצת ילדים, ופגע באחד מהם. יש לו דין רוצח?

דין קבוע בזורק אבן לקבוצת אנשים

הגמרא דנה, לשיטת חכמים שלומדים מהמילים "וארב לו" דין של זורק אבן לקבוצה, למה צריך פסוק מיוחד:

- הרי במקרה של תשעה גויים וישראל אחד – הזורק פטור ממוות מדין רוב.
- ובמקרה של חצי גויים וחצי ישראלים – הזורק פטור מדין ספק נפשות להקל.

הגמרא מתרצת שהפסוק נדרש למקרה מיוחד:

- כשיש תשעה ישראלים וגוי אחד, במקרה כזה הגוי נחשב "קבוע" במקומו, כי לכל אדם יש זהות מוגדרת והוא לא 'מתערבב' בקבוצה, ואין לזה דין של רוב בתערובת.
- הכלל הוא: "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" - כלומר, כשמשהו קבוע הוא לא מתערבב בתערובת, מחשיבים אותו כתערובת של 50-50.
- זוהי גזירת הכתוב שנלמדת מהמילים "וארב לו" (ניתנו גם סברות אחרות להסביר את הדין), ומהפסוק הזה ברצח, הכלל נלמד לכל התורה כולה.

ולכן למרות שיש רוב ישראלים כשזורק אבן לקבוצה, כיוון שהגוי הוא "קבוע", וזה נחשב כספק שקול, ובמקרה הזה כיוון שספק נפשות להקל, הזורק פטור.

מחלוקת רבי שמעון וחכמים בפירוש הפסוק "ונתת נפש תחת נפש"

הגמרא אומרת שיש ראייה לשיטת חכמים מהפסוק "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש ייענש ... ונתן בפלילים. ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש". ר' אלעזר אומר שמדובר במקרה שהתכוונו להרוג זה את זה (מכות שיש בהן מיתה) והפסוק אומר "ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש" - משמע שחייב מיתה גם אם התכוון להרוג את חברו והרג את האשה.

וקשה על ר' שמעון שפותר במקרה כזה שלא התכוון לאשה, איך הוא יפרש את הפסוק "ונתת נפש תחת נפש"?

הגמרא מתרצת שר' שמעון מפרש כמו דעת רבי בברייתא שהכוונה לתשלום כסף של דמי האישה ליורשיה ולא נפש.

הגמרא מביאה ברייתא שמסבירה את דעת רבי שלומד את הדין כך:
נאמר "נתינה" למטה במקרה שהאישה מתה ויש אסון ("ונתת נפש תחת נפש")
ונאמר "נתינה" למעלה במקרה שלא יהיה אסון והנוגף משלם דמי ולדות של האישה ההרה ("ונתן בפלילים"). מה למעלה מדובר בממון, אף כאן מדובר בממון.

4. אבי ישן אצל חברו ותוך כדי שינה פגע בחתול היקר של החבר וגרם לו נזק. הוא חייב לשלם?

דיני תשלומי ממון במכה אדם

רבא אומר שהברייתא של תנא דבי חזקיה חולקת על שתי השיטות הקודמות:

הברייתא לומדת מההיקש בפסוק: "מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת". שכמו שבמכה בהמה אין חילוק, ויש חיוב תשלומים בכל המקרים בין: שוגג למזיד, מתכוון לשאינו מתכוון, דרך ירידה לדרך עלייה. (כמו שהגמרא לומדת במסכת בבא קמא מהפסוק "פצע תחת פצע")
כך גם במכה אדם, לא מחלקים בין כל המקרים הללו, ובכולם הדין הפוך שפטור מתשלומים ללא קשר לנסיבות.

הגמרא מדייקת מלשון הברייתא: "שלא חילקת בין מתכוון לשאינו מתכוון":

לא ניתן לפרש 'לא מתכוון' כשוגג גמור, כי כתוב שוגג בנפרד. לכן צריך לומר שמדובר במקרה שהתכוון לזה והרג את זה. והברייתא פוטרת אותו לחלוטין אפילו מתשלומים (הוא פטור גם ממיתה, אחרת ברור שהוא פטור מתשלומים).

הגמרא מסיקה שלדעת התנא דבי חזקיה הוא פטור גם ממיתה וגם מממון, בשונה מרבי שמחייב ממון ומחכמים שמחייבים מיתה.

5. עדר שוורים שהרגו אדם התערבבו עם שוורים רגילים. מה עושים להם?

רוצח שנתערב באחרים

המשנה בסוף הדף מונה מספר מחלוקות במקרים של רוצחים וחייבי מיתות שהתערבבו כיצד נוהגים בהם, ובין השאר רוצח שנתערב באחרים:

- תנא קמא אומר שכל הרוצחים האלו פטורים.
- ר' יהודה אומר: כונסים אותם לכיפה (מכניסים אותם לחדר צר ומאכילים אותם שעורים עד שכריסם מתבקעת - רש"י)

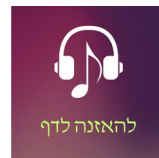
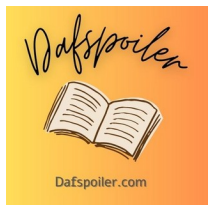
הגמרא מבררת מי הם ה"אחרים" האלה שהרוצח התערבב בהם, אם מדובר באנשים כשרים (רגילים), פשוט שכולם פטורים. איך יתכן שר' יהודה יאמר לכנוס אנשים חפים מפשע לכיפה?

א. ר' אבהו אומר בשם שמואל: שמדובר ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינם.

חכמים סוברים: שלא גומרים דינו של אדם אלא בפניו, וכיוון שלא יודעים מי הוא - כולם פטורים.

ר' יהודה סובר: לא יתכן לפטור לגמרי כיוון שכולם רוצחים, לכן כונסים את כולם לכיפה.

ב. ריש לקיש מציע הסבר אחר: שברוצח אדם כולם מודים שפטורים.

וכאן מדובר בשור שנגח והרג אדם ולא נגמר דינו, שנתערב בשוורים אחרים שנגמר דינם.
חכמים סוברים: כמיתת הבעלים כך מיתת השור, ואין גומרים דינו אלא בפניו, ואי אפשר ולכן פטורים.

ר' יהודה סובר: כונסים אותם לכיפה.

הגמרא תמשיך לדון בנושא הזה בדף הבא.